

Het Oude Testament als boek van de kerk (7)

© Riemer Roukema

Gepubliceerd in *Protestantse Kerkbode Groningen* 7 jan. 2012; *Geandewei* 13 jan. 2012, 3; *Christelijk Weekblad* 20 jan. 2012, 10 en op www.riemerroukema.nl

De aanleiding tot deze serie was dat veel christenen het strenge beeld van God dat soms in het Oude Testament voorkomt onaanvaardbaar vinden. Sommigen concluderen zelfs dat in het Oude Testament een andere God wordt beschreven dan in het Nieuwe Testament, waar God veel liefdevoller lijkt te zijn.

Inderdaad wordt God in het Nieuwe Testament liefde genoemd (1 Johannes 4:8, 16) en noemt Jezus zijn hemelse Vader barmhartig (Lucas 6:36). Toch moeten we niet vergeten dat Jezus ook spreekt van Gods strenge oordeel over mensen die verkeerd leven (bijv. Matteüs 5:22; 11:20-24; Johannes 3:36). Van Paulus geldt hetzelfde (bijv. Romeinen 2:1-11). Denk ook aan het strenge oordeel over Ananias en Saffira, die dood neervallen (Handelingen 5:1-11). De Openbaring van Johannes staat vol gruwelijke beelden van de plagen die God over de aarde brengt. Veel christenen gaan nu (begrijpelijk genoeg!) aan zulke teksten voorbij, maar ze zijn er wel. Het is een goede vraag wat we ermee aan moeten, maar ik beperk me nu tot de constatering dat het Nieuwe Testament in dit opzicht in de lijn van het Oude Testament staat.

Het probleem dat we kunnen hebben met de rol van God in het Oude Testament is reëel. De HEER zelf verstokt het hart van de farao (Exodus 7:3), zodat die Israël niet vrijlaat en Egypte daarom met tien verschrikkelijke plagen wordt gestraft. Van de HEER wordt gezegd dat hij de kinderen de zonden van hun ouders aanrekent (Exodus 20:5). Hij zal de volken die in Kanaän woonden verdrijven, hetgeen inhoudt dat Israël hen zal verslaan (Deuteronomium 7:1-2). Zo worden op Gods bevel alle inwoners van Jericho gedood, behalve Rahab en haar familie (Jozua 6). Evenzo hieuw Samuel koning Agag van Amelek aan stukken, nadat zijn volk al was gedood (1 Samuel 15). Er staat dat de toorn van de HEER tegen Israël ontbrandde, zodat hij koning David ertoe aanzette een volkstelling te houden, hetgeen verboden was. Na de volkstelling erkende David dat hij had gezondigd, en volgde Gods straf (2 Samuel 24). Zo zou ik nog veel meer lastige teksten kunnen noemen. Enerzijds krijgen we de indruk dat de HEER een onverdraagzame stamgod van Israël is, anderzijds blijkt hij ook met zijn eigen volk hardvochtig te kunnen omgaan. In vergelijking daarmee lijkt het optreden van Jezus inderdaad een verademing.

De problemen die christenen hiermee kunnen hebben, kunnen niet eventjes worden opgelost, maar er is wel iets op te zeggen. Ten eerste: vaak wordt er in het Oude Testament zelf al op moeilijk te verteren geloofsvoorstellingen gereageerd. Zo zegt Ezechiël dat ieder mens voor zijn eigen zonden verantwoordelijk is en niet hoeft te boeten voor de zonden van zijn ouders (Ezechiël 18). Amos betuigt dat de HEER zijn volk Israël en diens burenen even streng beoordeelt en dus niet partijdig is. (Daarmee blijft hij evenwel een strenge God!) Het verhaal over Jona getuigt van Gods geduld met het heidense Ninevé, en van Jona's eigen lamlendigheid. Anders dan het geweld bij de inname van Kanaän, verkondigt de profeet Zacharia na de ballingschap in Babel dat de HEER niet met kracht en geweld zal optreden, maar met zijn Geest (Zacharia 4:6). In 1 Kronieken 21 is het niet de HEER, maar Satan die David tot een volkstelling aanzette; het probleem dat dit foute plan van de HEER kwam, werd dus erkend en op die manier opgelost. We zien dus dat in het Oude Testament zelf al een gesprek over God gevoerd wordt en dat niet alle auteurs precies hetzelfde zeggen.

Ten tweede: het is zeer de vraag of al dat geweld echt is uitgeoefend of dat dit is bedacht door latere schrijvers die een geïdealiseerd beeld van Israëls vroegste geschiedenis gaven. Met andere woorden: veel van die wrede verhalen zijn nooit echt zo gebeurd, maar zijn achteraf verteld om Israël te bemoedigen toen het weer in nood verkeerde. In zo'n situatie getuigt Jesaja 40-55 indrukwekkend van de verlossing uit de ballingschap die de HEER, de enige God die echt leeft, zou bewerkstelligen. Zijn schijnbare onverdraagzaamheid is een uiting van de liefde die hij heeft voor zijn volk; maar de andere volken vergeet hij niet.

Ten derde: waar Marcion en sommige christenen nu concluderen dat het Oude Testament spreekt van een minderwaardige God, kunnen wij beter zeggen dat we het godsbeeld dat uit sommige teksten oprijst niet meer delen. Dit laat onverlet dat het Oude Testament een

indrukwekkend getuigenis bevat van God die zich om mensen bekommert en hen wil bevrijden en opvoeden tot een leven in gerechtigheid en vrede. Dit ideaal begon met Israël, en was uiteindelijk bedoeld voor de hele aarde.